

Επιστημονικό Άρθρο

Η «Κωδικοποίηση» της Επιτάχυνσης της Δικαιοσύνης και το (Α)Τελέσφορο Αυτής: Σκέψεις Πάνω στους N 5108/2024 και N 5221/2025

Γεώργιος Ζουριδάκης
Επιστημονικός Συνεργάτης, Athens Institute

Εδώ και μια δεκαετία, οι Έλληνες δικηγόροι αντιμετωπίζουν τροποποιήσεις σε (κάθε είδους) δικονομικό δίκαιο, με συχνότητα και μέγεθος που πολλοί από αυτούς πιθανότατα δεν μπορούν να διαχειριστούν. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών των τροποποιήσεων ψηφίζεται στο όνομα της αποτελεσματικότητας. Αναμφίβολα, η ελληνική δικαιοσύνη είναι εδώ και καιρό διαβόητα αργή, κατατασσόμενη σταθερά στις τελευταίες θέσεις στην ΕΕ. Αλλά έφεραν αποτελέσματα αυτά (ή έστω κάποια από αυτά) τα πειράματα; Ενόψει μιας ακόμη τροποποίησης του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, η παρούσα μελέτη υιοθετεί μια κριτική άποψη για τέτοιες πρωτοβουλίες, διερωτώμενη αν (έστω επιχειρούν να) αντιμετωπίσουν τη ρίζα/τις ρίζες του προβλήματος.

Λέξεις κλειδιά: ελληνική δικαιοσύνη, πολιτική δικονομία, τροποποιήσεις, δικαστικό σύστημα

Εισαγωγικά

Η «εύλογη διάρκεια» της δικαστικής επίλυσης διαφορών συνιστά βασική παράμετρο του δικαιώματος δικαστικής προστασίας (αρθ.20 ΤοΣ) και της δίκαιης δίκης (αρθ. 6 ΕΣΔΑ), ενώ, υπό μια έποψη, συγκαθορίζει και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας¹. Υπό προϋποθέσεις, η καθυστέρηση εκδόσεως απόφασης μπορεί να συνιστά αρνησιδικία και, πράγματι, η καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα έχει οδηγήσει σε πολυάριθμες καταδίκες της χώρας στο ΕΔΔΑ². Το ζήτημα αυτό έχει απασχολήσει, σε διάφορους βαθμούς, τις εκάστοτε κυβερνήσεις την τελευταία δεκαπενταετία (προϊούσας της οικονομικής κρίσεως), με τις σχετικές ενέργειες να επικεντρώνονται στην τροποποίηση των δικονομικών κωδίκων.

Στη διδακτορική διατριβή του γράφοντος, με θέμα τις αξιώσεις των μετόχων, ήδη το 2016, διατυπώθηκε η εξής πρόβλεψη:

Παρόλο που το ελληνικό δικαστικό σύστημα δεν αντιμετωπίζει προβλήματα - πιεστικά σε άλλες δικαιοδοσίες - σχετικά με την ποιότητα του νομικού υπόβαθρου και κατάρτισης των δικαστών, ο αργός ρυθμός με τον οποίο λειτουργεί η ελληνική

¹Βλ. μεταξύ πολλών άλλων, Ράικος (2013, σ. 26).

²Βλ. μεταξύ πολλών άλλων αποφάσεις ΕΔΔΑ Τσουκαλάς κατά Ελλάδας (2010), Παπαργυρίου κατά Ελλάδας (2020), Ανώνυμος Τουριστική Εταιρεία Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδας (2010) κ.ά.

δικαιοσύνη αποτελεί πρόβλημα εδώ και δεκαετίες και μόνο ένα θαύμα μπορεί να το εξαλείψει από τη μια μέρα στην άλλη. Στον πυρήνα του βρίσκεται η δυσαναλογία μεταξύ του αριθμού των δικαστών και του όγκου των δικαστικών διαφορών, καθώς και ο ίδιος ο σχεδιασμός ορισμένων διαδικασιών (για παράδειγμα, οι μεγάλες προθεσμίες για την υποβολή στοιχείων από τα μέρη). Ο πρόσφατα ψηφισμένος νόμος 4334/2015, ο οποίος αναμορφώνει 319 άρθρα του ελληνικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και τίθεται σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2016, αποτελεί μια προσπάθεια ανακατανομής της εργασίας μεταξύ των δικαστηρίων και επιτάχυνσης της δικαιοσύνης, αλλά δεν πρέπει να περιμένουμε πολλά από αυτό σε τόσο πρώιμο χρονικό σημείο.³

Η πρόβλεψη αυτή δικαιώθηκε πλήρως. Εννέα χρόνια αργότερα και μετά την έκθεση Πισσαρίδη,⁴ το ελληνικό Κοινοβούλιο εξακολουθεί να ψηφίζει τροποποιήσεις επί τροποποιήσεων στους κώδικες δικονομίας, τόσο των αστικών, όσο και των ποινικών και των διοικητικών, προσπαθώντας να τετραγωνίσει τον κύκλο: δηλαδή, να επιταχύνει την απονομή της Δικαιοσύνης με αυτά τα μέσα. Κομβικής σημασίας σε αυτό το εγχείρημα είναι τόσο ο Ν 5108/2024 περί του νέου δικαστικού χάρτη, όσο και ο πλέον πρόσφατος Ν 5221/2025.⁵

Θα επιτευχθεί με τις αλλαγές αυτές η πολυπόθητη επιτάχυνση της Δικαιοσύνης; Η παρούσα ανάλυση εξετάζει τους στόχους και το περιεχόμενο των εν λόγω (μετα)ρυθμίσεων, καθώς και τις αντιρρήσεις των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων. Διατυπώνοντας σοβαρές αμφιβολίες περί του τελεσφόρου των εξεταζόμενων μέτρων, καταλήγει στο (κατά τα άλλα) προφανές: ότι αισθητή βελτίωση μπορεί να επιτευχθεί, απαιτούνται όμως αποφασιστικές ενέργειες έξω και πέρα από τα πειράματα με τους κώδικες- κάτι το οποίο, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, κοστίζει.

Ο Νέος Δικαστικός Χάρτης

Ο λεγόμενος νέος δικαστικός χάρτης συνιστά, ως εισαγωγικώς προελέχθη, άλλο ένα εγχείρημα προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης. Αντικείμενό του η κατανομή και διάρθρωση των δικαστηρίων εντός της ελληνικής επικράτειας. Εν συντομία, ο πρόσφατα ψηφισθείς νόμος 5108/2024 ορίζει ότι τα ειρηνοδικεία, που ήταν διάσπαρτα σε καθεμία από τις 51 περιφέρειες, καταργούνται και απορροφώνται από τα πρωτοδικεία, ενώ μόνο οι περιοχές με μεγάλο πληθυσμό όπως η Αττική μπορούν να έχουν περισσότερα από ένα Δικαστήρια. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ριζική αλλαγή, χωρίς εισέτι απτά αποτελέσματα, καίτοι βέβαια είναι ακόμη νωρίς να κριθεί. Αξίζει ωστόσο να σταθούμε και να εξετάσουμε τους τεθέντες σκοπούς της αναδιάρθρωσης αυτής το σκεπτικό της αλλά και τις παραδοχές πάνω στις οποίες βασίστηκε.

³Σε μετάφραση του ιδίου, όπως εξεδόθη σε νεότερη εκδοχή, Ζουριδάκης (2021, σ. 205).

⁴Πισσαρίδης κ.ά. (2020).

⁵Ο οποίος και καταφανώς προκρίνει ως στόχο την επιτάχυνση της δικαιοσύνης. Διαβάζουμε στο πρώτο άρθρο: «Σκοπός του παρόντος Μέρους είναι η συμβολή στην επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες, η αποτελεσματικότερη πρόσβαση όλων των συμμετεχόντων στην απονομή της δικαιοσύνης με τη χρήση νέων τεχνολογιών και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δικαιοσύνη».

Το αρθ. 1 Ν 5108/2024 διατυπώνει τη στοχοθεσία του νομοθετήματος: α) βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αστικής και ποινικής δικαιοσύνης μέσω της αναδιάρθρωσης των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων και του καθορισμού της έδρας και της περιφέρειάς τους με στόχο την επιτάχυνση και την παροχή ποιοτικής δικαιοσύνης, β) ορθολογικότερη αξιοποίηση του προσωπικού που υπηρετεί στη δικαιοσύνη, με αναλογική κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης των δικαστικών υπηρεσιών, γ) ανακούφιση των δικαστηρίων από τον υπερβολικό όγκο υποθέσεων, καθώς και δ) απαλλαγή των προϊσταμένων των δικαστηρίων από τα διοικητικά τους καθήκοντα (εκτός από τα δικαστικά - δικαιοδοτικά τους καθήκοντα), όπως προμήθειες, επισκευές/συντήρηση δικαστικών κτιρίων.

Οι άνω στόχοι είναι λογικοί και εφικτοί, ωστόσο αμφίβολα είναι τα μέσα και ο τρόπος επίτευξής τους, καθώς και οι παραδοχές πάνω στις οποίες βασίστηκαν. Υπήρχε πράγματι ανάγκη αναδιάρθρωσης του δικαστικού χάρτη; Η προαναφερθείσα έκθεση Πισσαρίδη έθιξε επίσης αυτό το θέμα και ο νέος νόμος, πράγματι, δεδηλωμένα στόχευσε να εφαρμόσει μέχρι κεραίας τις συστάσεις της. Διαβάσουμε:

Η αποτελεσματικότερη οργάνωση του δικαστικού συστήματος απαιτεί και τον επανασχεδιασμό του δικαστικού χάρτη της χώρας. Υπάρχουν επεξεργασμένες προτάσεις για το θέμα αυτό. Δικαστήρια σε γεωγραφικά κοντινές περιοχές στην ελληνική επαρχία είναι σκόπιμο να συγχωνευθούν σε μεγαλύτερες μονάδες. Ενδεικτικά, στις περισσότερες περιοχές της χώρας θα πρέπει να υπάρχει ένα πρωτοδικείο ανά νομό και ένα εφετείο ανά περιφέρεια. Αντίστροφα, δικαστήρια όπως το Πρωτοδικείο Αθηνών που διαχειρίζεται πολύ μεγάλο αριθμό υποθέσεων θα μπορούσαν να διαιρεθούν σε μικρότερες μονάδες.

Οδηγεί όμως μια τέτοια αναδιάρθρωση σε επιτάχυνση της Δικαιοσύνης και πώς; Κατ' αρχήν, οι συντάσσοντες το νομοσχέδιο αναφέρουν στο προοίμιο αυτού ότι η «απαιτούμενη αποτελεσματικότητα» δεν επιτυγχάνεται σε δικαστήρια με λιγότερους από 15 εν ενεργεία δικαστές (επικαλούμενοι την Παγκόσμια Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης κ.λπ.). Η (αξιωματική) αυτή παραδοχή λειτουργεί ως λογικό εφάπτηρο κατάργησης μικρότερων δικαστικών σχηματισμών ή/και συγχώνευσής τους. Ωστόσο, μια τέτοια αναδιάρθρωση, μη συνοδευόμενη από αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού των δικαστηρίων, ουσιαστικά επιφέρει μια ανακατανομή αυτού, η οποία θα μπορούσε να είχε κάποιο νόημα στις περιπτώσεις δικαστηρίων με ελάχιστο φόρτο εργασίας. Εις γνώσιν του γράφοντος, δεν παρουσιάστηκαν αναλυτικά σχετικά στοιχεία στον προηγούμενο δημόσιο διάλογο.

Μάλιστα, στον -ιδιαίτερα σύντομο- δημόσιο διάλογο, ακούστηκαν και αρκετές αναλήθειες, όπως ότι δήθεν δεν υφίσταται διχοτόμηση του πρώτου βαθμού πουθενά αλλού στον κόσμο.⁶ Πρέπει να σημειωθεί ότι οι εμπλεκόμενοι φορείς αντέδρασαν, εκφράζοντας σοβαρές επιφυλάξεις και αντιρρήσεις, ορισμένες εκ των οποίων αξίζει να εξετάσουμε εν συντομία.

Τόσο το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων, όσο και (ακόμα περισσότερο) μειοψηφία αυτού, αντιτάχθηκαν σε πλήθος επιμέρους ρυθμίσεων. Πέραν από τις ανησυχίες για τη μισθολογική μεταχείριση των

⁶ Δέον να αναφερθούν ενδεικτικά τα *magistrates' courts* του Κοινοδικαίου, στο Η.Β., στην Αυστραλία, στη Ν. Αφρική, καθώς και σε μικτά συστήματα όπως το Ισραήλ. Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρόλο που πολλά επιχειρήματα στηρίχθηκαν πάνω στο πώς λειτουργούν αλλοδαπές έννομες τάξεις, η απουσία καθηγητών συγκριτικού δικαίου από τις σχετικές νομοπαρασκευαστικές επιτροπές ήταν ηχηρή.

ειρηνοδικών και την ένταξή τους στα πρωτοδικεία, υποστηρίχθηκε ότι η κατάργηση των ειρηνοδικείων θα περιορίσει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, καθώς και ότι η ενοποίηση του πρώτου βαθμού και η διαίρεση του πρωτοδικείου σε παράλληλες και περιφερειακές έδρες θα απαιτούσε αύξηση του αριθμού των οργανικών θέσεων Δικαστών και δη εφετών.⁷

Σφοδρότατες ήταν οι αντιδράσεις των δικηγορικών συλλόγων ανά τη χώρα, καθώς και των συνδικαλιστικών οργάνων των δικαστικών υπαλλήλων, οι οποίοι μάλιστα προέβησαν σε αποχές⁸ και απεργίες, ενώ ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών και ο Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιώς διενέργησαν και δημοψηφίσματα σχετικά με τη διάσπαση του πρωτοδικείου. Μεταξύ άλλων, οι δικηγορικοί σύλλογοι εστίασαν στη δυσκολία μετακινήσεως που δημιουργεί η πολυδιάσπαση του πρωτοδικείου, στη μη επιτάχυνση της δικαιοσύνης ελλείψει κατάλληλων υλικοτεχνικών υποδομών, καθώς και στην ανετοιμότητα προσαρμογής των δικαστηρίων στα νέα δεδομένα εντός μικρού χρονικού διαστήματος.⁹ Η κριτική των δικαστικών υπαλλήλων εστίασε ιδιαίτερα στην περιστολή της πρόσβασης στη δικαιοσύνη λόγω του κλεισίματος δικαστικών δομών, τη μη αντιμετώπιση των κενών οργανικών θέσεων (ανερχόμενων σύμφωνα με αυτούς σε 42%) και την έλλειψη επαρκών προβλέψεων για τη μεταφορά της δικαστηριακής ύλης.¹⁰

Όλα τα ανωτέρω είναι εύστοχα. Η συγχώνευση των πρωτοβαθμίων δικαστηρίων στο Πρωτοδικείο και η διαίρεση/ διάσπαση αυτού σε έδρες στις μεγαλουπόλεις, θα βοηθήσουν ελάχιστα έως καθόλου στην επιτάχυνση της δικαιοσύνης. Σε τελική ανάλυση, κάθε δικαστής αναλαμβάνει έναν αριθμό υποθέσεων ανά δικάσιμο, προκειμένου να τις μελετήσει και να καταλήξει σε μια ετυμηγορία. Επομένως, κατά βάση είναι «απλά μαθηματικά»: ο συνολικός φόρτος εργασίας (που δεν επηρεάζεται από τον νέο δικαστικό χάρτη) διαιρείται με τον συνολικό αριθμό δικαστών και το πηλίκο μας δείχνει τις προσδοκίες που δυνάμεθα να έχουμε για την αποτελεσματικότητα του «δεατού δικαστή».¹¹ Αναλόγως ισχύει και για τους δικαστικούς υπαλλήλους. Τούτου λεχθέντος, σύμφωνα με την έκθεση CEPEJ του 2018, το 2016 η Ελλάδα είχε 25,8 δικαστές ανά 100.000 κατοίκους, σε σύγκριση με έναν μέσο όρο 21 στην ΕΕ, 24,2 στη Γερμανία, 11,5 στην Ισπανία, 10,6 στην Ιταλία και 10,4 στη Γαλλία.¹² Το πρόβλημα με αυτόν το δείκτη είναι ότι, στην καλύτερη των περιπτώσεων, συμβάλλει στη διαμόρφωση κάποιας (μερικής) εικόνας για την επιβάρυνση του διοικούμενου από τους μισθούς δικαστών. Εφόσον εξετάζουμε όμως τη διάρκεια της δίκης και υπό τη λογική παραδοχή ότι αυτή εξαρτάται (και) από το φόρτο εργασίας των δικαζόντων, τότε θα έπρεπε να δούμε πόσοι δικαστές αναλογούν ανά χιλιάδα υποθέσεων. Αντ' αυτού, η έκθεση Πισσαρίδη, αναφερόμενη μόνο στον άνω δείκτη

⁷Στενιώτη (2024), Σεβαστίδης κ.ά. (2023).

⁸Βλ. Ολομέλεια Δικηγορικών Συλλόγων (2024).

⁹Βλ. και Κλάμπας (2024), Βερβεσός (2024).

¹⁰Βλ. και θέσεις ΟΔΥΕ (2024).

¹¹Καθότι δεν είναι, φυσικά, όλοι οι δικαστές, ανεξαρτήτως εμπειρίας, το ίδιο αποτελεσματικοί, ούτε λαμβάνουν ομοιογενή ανά την επικράτεια διοικητική/ υπαλληλική υποστήριξη. Ούτε καν η φύση των υποθέσεων που εξετάζει κάθε δικαστήριο ταυτίζεται: ζητήματα αγροληψίας, χρησικτησίας, διατάραξης της νομής κλπ απασχολούν, λόγου χάρη, περισσότερο τα επαρχιακά δικαστήρια από αυτά των Αθηνών.

¹²Βέβαια αυτή δεν είναι η πλήρης εικόνα, καθώς η ίδια η έκθεση (σ. 31) σημειώνει ότι:

does not include the Rechtspfleger/court clerks that exist in some Member States. EL: the total number of professional judges includes different categories over the years shown above, which partly explains their variation.

του 2018, πορίστηκε ότι: «[ο]ι καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης δεν οφείλονται στο ότι ο αριθμός των δικαστών είναι Χαμηλός¹³ χωρίς δηλαδή να παρουσιάσει στοιχεία για το εάν το πλήθος των διαθέσιμων δικαστών επαρκεί για τον όγκο υποθέσεων που απασχολεί τα ελληνικά δικαστήρια.

Ο όγκος αυτός είναι μεγάλος στα πολιτικά δικαστήρια¹⁴ πλην όμως ελαφρά μειούμενος κατά τα τελευταία χρόνια¹⁵ Κατά τη γνώμη του γράφοντος, αυτό οφείλεται πρωτίστως στο -συγκριτικά- χαμηλό κόστος πρόσβασης στη Δικαιοσύνη,¹⁶ έχει ωστόσο εκφραστεί και η άποψη που αποδίδει το φαινόμενο σε μια «δικομανή κουλτούρα».¹⁷ Η άποψη αυτή πρέπει να επανεξεταστεί υπό το πρίσμα των βασικών διδαχών των *behavioural economics*.¹⁸ Για την οικονομία του χώρου, αρκεί να αναφερθεί εδώ ότι σε πολιτικές δίκες με πρωταρχικώς χρηματικό/ περιουσιακό αντικείμενο¹⁹ το θυμικό βεβαίως και παίζει ρόλο (όπως και σε κάθε ανθρώπινη απόφαση), πλην όμως αυτός οριοθετείται από το στενά εννοούμενο οικ. συμφέρον²⁰ και επανεξετάζεται διαρκώς προϊόντος του χρόνου.

Ούτε η σχετική αχρησία των εναλλακτικών μέσων επίλυσης διαφορών (ΕΕΔ) μπορεί να στηρίξει τέτοιο επιχείρημα περί δικομανίας, δεδομένων του χαμηλού κόστους πρόσβασης στη δικαιοσύνη και της καθυστέρησης στην απονομή της. Το πρώτο μπορεί να μην αποτελεί μεν «κίνητρο»²¹ για την άκριτη προσφυγή στα δικαστήρια, ωστόσο σίγουρα δεν την αποτρέπει- ενώ το δεύτερο δημιουργεί ένα φαύλο κύκλο, αφού ο κατά πρόβλεψιν ηττημένος έχει κάθε λόγο να αποφύγει την ταχεία επίλυση της διαφοράς, ιδία όταν αυτή συνεπάγεται την οικονομική

¹³Σ. 67.

¹⁴Τσάκνη κ.ά. (2025).

¹⁵Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2025) 375, σσ. 8, 12.

¹⁶Χωρίς, βέβαια, να παραγνωρίζουμε το ενδεχόμενο κάποια «φίλτρα» να υπολειπονται: είναι πάρα πολλές, για παράδειγμα, οι απορριπτικές αποφάσεις ΔΕΔ που ανατρέπονται στα Διοικητικά Δικαστήρια, ενώ το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για ποινικές υποθέσεις που φτάνουν στο ακροατήριο ενώ θα μπορούσαν κάλλιστα να τεθούν στο αρχείο.

¹⁷Βλ. και Τσάκνη κ.ά. (2025, σ. 339): «η δημιουργία των αντιδικιών οφείλεται προπάντων στην ψυχολογία. Και που έχουν οι άνθρωποι σε σχέση με μια αξίωση [...] καθώς και τον υπερτονισμό του δικαίου της κάθε ατομικής περίπτωσης, τότε εκείνο που χρειάζεται είναι ακριβώς η κάμψη αυτού του υπερτονισμού».

¹⁸Ενδεικτικά: Tversky & Kahneman (1992), καθώς και Sunstein (2000). πρβλ. O'Donoghue & Rabin (2015).

¹⁹Για παράδειγμα, υποθέσεις οικογενειακού δικαίου, καίτοι έχουν και συχνά επίσης «οικονομικό» διακύβευμα (διατροφή, συμμετοχή στα αποκτήματα κλπ) διαφέρουν σημαντικά, όσον αφορά τα κίνητρα των διαδίκων, από εκείνες του ενοχικού και εμπορικού δικαίου, καθότι είναι ασυνήθιστο (αλλά και σημείο κοινωνικής σήψης) αμφότερα τα μέρη να εισήλθαν στην μεταξύ των σχέση με αμιγώς χρηματικά/ περιουσιακά κίνητρα.

²⁰Όπως τα μέρη το αντιλαμβάνονται, με υπαρκτό τον κίνδυνο ασυμμετρίας πληροφόρησης (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, Akerlof (1970) . Βέβαια, η ασυμμετρία πληροφόρησης σε μια πολιτική δίκη αμβλύνεται μέσω των διατάξεων προαπόδειξης, συντηρητικής απόδειξης κλπ.

²¹Περί κινήτρων και αντικινήτρων προερχομένων από τον καταμερισμό της δικαστικής δαπάνης στα πλαίσια διαφορών εταιρικού δικαίου, βλ. Cahn (2010 σ. 452 επ.), καθώς και Paul (2010) και Kalss (2009). Η αρχή του ηττηθέντος διαδίκου (ΚΠολΔ 176επ) μπορεί να ειπωθεί ότι λειτουργεί ως κάποιο αντικίνητρο, μετριαζόμενο όμως από το συνήθως χαμηλό ύψος της επιδικαζόμενης δικαστικής δαπάνης.

καταστροφή του²² προτιμώντας κατά συνέπεια την περαιτέρω επιφόρτιση των δικαστηρίων (που με τη σειρά της οδηγεί σε γενικότερη καθυστέρηση κ.ο.κ.) με μια «χαμένη υπόθεση» προκειμένου να αναβάλει την ήττα του. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η υποχρεωτική (!) προσφυγή στη διαμεσολάβηση (θεσμό φύσει εκούσιο²³ ως προϋπόθεση πρόσβασης στα Δικαστήρια, μάλλον επιβράδυνε τη Δικαιοσύνη (είχε δηλαδή αποτελέσματα αντίθετα με το σκοπό του Νομοθέτη), ως καθίσταται πρόδηλο από το γεγονός ότι ο Ν5221/2025 έθεσε περιορισμό στο χρόνο διεξαγωγής της, εμμέσως παραδεχόμενου του Νομοθέτη της προτέρας αστοχίας του.

Αξίζει εδώ να σταθούμε σε κάποιες περαιτέρω συστάσεις της έκθεσης Πισσαρίδη τις οποίες δεν έθιξε ιδιαίτερα ο νέος δικαστικός χάρτης. Πρώτον και κυριότερο, η έκθεση καλούσε σε αύξηση του υπαλληλικού προσωπικού των Δικαστηρίων (ήτοι εξαιρουμένου του δικαστικού σώματος).²⁴ Δεδομένων των ελλείψεων αλλά και της δυσαναλογίας μεταξύ αριθμού Δικαστών και αριθμού δικαστικών υπαλλήλων, είναι επιτακτική η ανάγκη μαζικών προσλήψεων, ωστόσο κάτι τέτοιο συνιστά μια σημαντική δημοσιονομική επιβάρυνση και λίγα πράγματα έχουν εισέτι γίνει προς την κατεύθυνση αυτή. Ομοίως, προτείνεται η κατάθεση εγγράφων στα δικαστήρια να γίνεται με παρατεταμένο ωράριο - κάτι που δεν θα επιτάχυνε απαραίτητα τη δικαιοσύνη, αλλά θα διευκόλυνε τη ζωή των δικηγόρων²⁵ και των εντολέων τους. Ωστόσο, παρατεταμένο ωράριο θα απαιτούσε και περισσότερο προσωπικό, και ως εκ τούτου επανερχόμαστε στο ζήτημα των κονδυλίων.

Αξιοπερίεργη είναι η πρόταση περί ενίσχυσης της εμπροσθοβαρούς δίκης, ήτοι επέκταση της τροποποίησης που τέθηκε σε ισχύ το 2016, σύμφωνα με την οποία τα απαιτούμενα έγγραφα πρέπει να κατατεθούν στο δικαστήριο εντός συγκεκριμένης προθεσμίας μετά την έναρξη των νομικών διαδικασιών (κατάθεση αγωγής κλπ.), σε περισσότερες διαδικασίες. Ως προελέχθη, η άνω τροποποίηση δεν επιτάχυνε την απονομή της δικαιοσύνης. Τουναντίον. Ο λόγος είναι απλώς ότι αργεί να οριστεί δικάσιμος και να ανατεθεί ο φάκελος σε δικαστή.²⁶ Χαρακτηριστική είναι και η παραδοχή στην ανάλυση συνεπειών ρύθμισης του ν. 5221/2025 ότι «[έ]μφαση δίνεται στην τακτική διαδικασία, όπου δηλαδή παρατηρούνται οι μεγαλύτερες καθυστερήσεις και πρακτικές δυσλειτουργίες, συνεπεία του ν. 4335/2015 (Α' 87).» Χαρακτηριστικό είναι και το κάτωθι γράφημα:²⁷

²² Οπότε και τυχόν τοκισμός των επιδικασθέντων δεν τον επηρεάζει πλέον ιδιαίτερα στις αποφάσεις του.

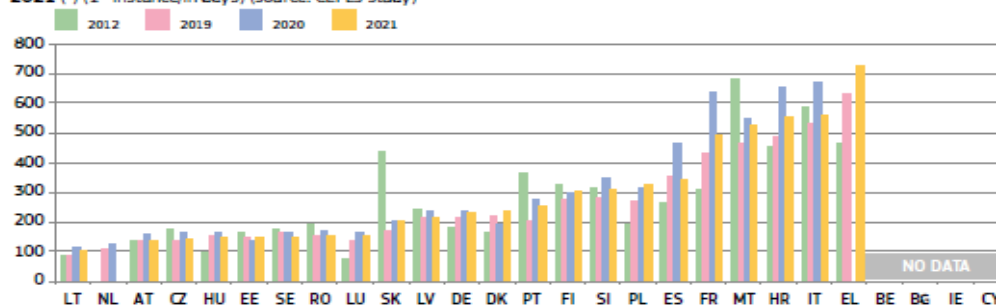
²³ Βλ. και Vig & Gautam (2022).

²⁴ επανειλημμένα έχουν παραπονεθεί οι δικαστικοί υπάλληλοι για υποστελέχωση, βλ και ΟΔΥΕ (2023).

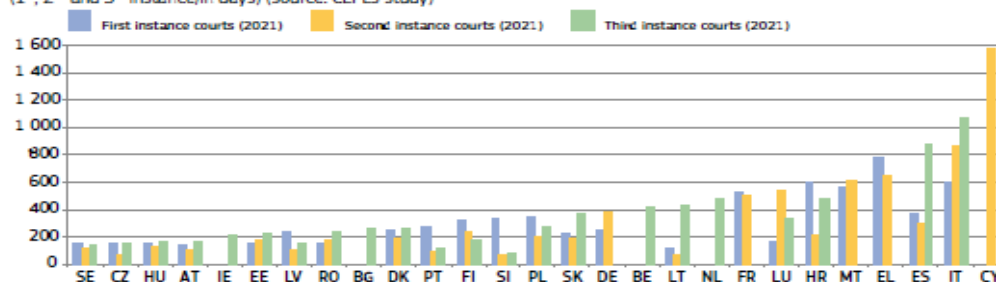
²⁵ Πράγμα που εν μέρει έχει επιτευχθεί με τη διευκόλυνση της ηλεκτρονικής υποβολής δικογράφων πρόσφατα.

²⁶ Αλλά και να αφαιρεθεί από αργοπορούντες, πράγμα που αφορά όλες τις διαδικασίες βέβαια. Ενδεικτικά, ο πρόεδρος του ΔΣΑ παραπονέθηκε δημόσια και επίσημα για το γεγονός ότι εισηγητής Ανωτάτου Δικαστηρίου χρειάστηκε πέντε χρόνια για να δηλώσει και διαπιστωθεί τελικά ανυπαίτιο κώλυμα, βλ. Δ.Σ.Α. (2024).

²⁷ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2023) 309.*

Figure 6 Estimated time needed to resolve litigious civil and commercial cases at first instance in 2012, 2019 – 2021 (*) (1st instance/in days) (source: CEPEJ study)

(*) Under the CEPEJ methodology, litigious civil/commercial cases concern disputes between parties, e.g. disputes about contracts. Non-litigious civil/commercial cases concern uncontested proceedings, e.g. uncontested payment orders. Methodology changes in EL and SK. Pending cases include all instances in CZ and, up to 2016, in SK. IT: the temporary slowdown of judicial activity due to strict restrictive measures to address the COVID-19 pandemic affected the disposition time. Data for NL include non-litigious cases.

Figure 7 Estimated time needed to resolve litigious civil and commercial cases at all court instances in 2021 (*) (1st, 2nd and 3rd instance/in days) (source: CEPEJ study)

Τέλος, η έκθεση Πισσαρίδη καλούσε να ορισθούν εύλογες προθεσμίες για την πρόοδο και την ολοκλήρωση των υποθέσεων. Τέτοιες προθεσμίες υφίσταντο, χωρίς ωστόσο να επιβάλλονται στην πράξη κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησής τους. Αυτό επιδιώκει να αλλάξει όμως ο Ν5221/2025.

Μια Πρώτη Ανάγνωση του Ν5221/2025

Ο νόμος αυτός, πρόσφατα ψηφισθείς, επιφέρει νέες παρεμβάσεις στον κώδικα πολιτικής δικονομίας, με εκπνερασμένο σκοπό και πάλι την επιτάχυνση της δικαιοσύνης, ως καθίσταται σαφές από την αιτιολογική έκθεση:

Στη χώρα μας, η πολιτική δικαιοσύνη παρουσιάζει υπερβολική καθυστέρηση στην έκδοση τελεσίδικων αποφάσεων, που φθάνει κατά μέσο όρο τις χίλιες τετρακόσιες ενενήντα δύο (1.492) ημέρες. Η καθυστέρηση αυτή υπονομεύει τη λειτουργία του κράτους δικαίου, διαψεύδει την εμπιστοσύνη των πολιτών στη δικαιοσύνη και επιτείνει την αβεβαιότητα για τους διαδίκους. Η αναποτελεσματικότητα των ένδικων βοηθημάτων οδηγεί σε αδυναμία έγκαιρης επίλυσης ιδιωτικών διαφορών, παρακαλύει την οικονομική δραστηριότητα και αποτρέπει τόσο εγχώριες όσο και διεθνείς επενδύσεις. Παράλληλα, οι χρονοβόρες και πολύπλοκες διαδικασίες επιβαρύνουν τους ίδιους τους δικαστικούς λειτουργούς και συμβάλλουν στη διόγκωση του υφιστάμενου όγκου εκκρεμοτήτων, προκαλώντας έναν φαύλο κύκλο καθυστερήσεων.

Πώς επιδιώκει να το καταφέρει η νέα τροποποίηση αυτό; ας εστιάσουμε σε 3 άξονες μεταρρυθμίσεων:

- επέκταση της καθ ύλην αρμοδιότητας του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, το οποίο πλέον θα δικάζει σε δεύτερο βαθμό υποθέσεις με αντικείμενο έως 80.000€ αντί για 30.000€ που ήταν το παλιό όριο. Με απλά λόγια, οι εφέσεις σε υποθέσεις με αντικείμενο από 30.000€ έως 80.000€ θα δικάζονται πλέον από το Πολυμελές Πρωτοδικείο, αντί για το Εφετείο όπως γινόταν προτύτερα.
- θέσπιση νέου σταδίου προδικασίας, κατά το οποίο θα ελέγχονται τα δικόγραφα για τυπικές ελλείψεις, ακόμη και αοριστία. Το σκεπτικό του νομοθέτη εδώ είναι η τίνι τρόπω προληπτική αποφυγή έκδοσης απορριπτικών αποφάσεων για τυπικούς λόγους (και συνεπαγόμενα επανυποβολής συμπληρωμένου δικογράφου ή εφέσεως).
- σύντμηση των προθεσμιών έκδοσης αποφάσεως, με αυξημένη πλέον υποχρεωτικότητα έναντι των δικαστικών λειτουργών και υπαλλήλων (νέο 144 ΚΠολΔ).

Εκ των 3 αυτών ρυθμίσεων για τις 2 μπορεί να προβλεφθεί ότι μπορούν οδηγήσουν σε επιβράδυνση της απονομής δικαιοσύνης, ενώ για την τρίτη ότι κινδυνεύει να μείνει ανεφάρμοστη.

Δυστυχώς η αιτιολογική έκθεση του νόμου δεν είναι ιδιαίτερα διαφωτιστική-το αντίθετο μάλιστα, είναι κατά κόρον περιγραφική και ως μη έδει λακωνική. Μια από τις λίγες περιπτώσεις όπου η αιτιολογική έκθεση του νόμου προσφέρει ουσιώδη πληροφόρηση (για τους λάθος λόγους ωστόσο) είναι αυτή του άρθρου 144 ΚΠολΔ. Αναφέρεται σε θέση ορίων, αναφορικά με τις δικονομικές προθεσμίες, τόσο στους διαδίκους όσο και στο δικαστήριο, περιορίζοντας υποτίθεται έτσι την ευχέρεια αυθαίρετων ερμηνειών ή παρατάσεων. Υπό μια έποψη, η ίδια η αιτιολογική έκθεση εδώ συνομολογεί ρητά και αδιάσπιστα την περιστολή του αυτοδιοίκητου της δικαιοσύνης. Κατά τη διαβούλευση, η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων εξέφρασε τη σχετική της αντίρρηση, τονίζοντας ότι «η αρμοδιότητα των δικαστηρίων να συντάσσουν Κανονισμούς έχει θεμέλιο την απορρέουσα από τις διατάξεις του Δευτέρου Κεφαλαίου του Συντάγματος «Οργάνωση και δικαιοδοσία των δικαστηρίων» (άρθρα 93-100), συνταγματική αρχή της ορθολογικής οργάνωσης και λειτουργίας των δικαστηρίων, σε συνδυασμό με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με το οποίο θεσπίζεται το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας». Αμφίβολη η συνταγματικότητα της διάταξης, αμφίβολη και η εφαρμογή της.

Ιδιαίτερα προβληματική είναι η επέκταση της αρμοδιότητας του πρωτοδικείου να δικάζει κατ' έφεση. Επιβαρύνει σημαντικά, χωρίς λόγο,²⁸ το φόρτο εργασίας των δικαστηρίων που αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα, πράγμα που μόνο στην επιτάχυνση της δικαιοσύνης δεν συμβάλλει. Πέραν τούτου, ανιχνεύονται και προβλήματα σχετικά με την ποιότητα της αποδιδόμενης δικαιοσύνης στη ρύθμιση αυτή, καθώς αφαιρεί από ιεραρχικά ανωτέρους και εμπειρότερους δικαστές την εκδίκαση υποθέσεων σε δεύτερο βαθμό, αλλά και περιστελλεί τη δυνατότητα προσφυγής σε τριτοβάθμιο δικαστήριο λόγω του άρθρου 560 ΚΠολΔ.

Ομοίως ανεξήγητη (τουλάχιστον υπό το πρίσμα της πολυπόθητης επιτάχυνσης) είναι η προσθήκη σταδίου προ- ελέγχου για αοριστία των δικογράφων. Εν αντιθέσει με τις τυπικές ελλείψεις, η αοριστία απαιτεί ενδελεχή δικαστική διάγνωση προκειμένου

²⁸Ενδεχομένως αιτία της ρύθμισης να είναι αύξηση των υποθέσεων με αντικείμενο άνω των 30.000€ προς αποφυγή υποχρεωτικής αρχική συνεδρίας διαμεσολάβησης.

να διαπιστωθεί, έτι δε περισσότερο προκειμένου να γίνει διάκριση μεταξύ πραγματικής και νομικής αοριστίας. Επιβαρύνονται έτσι ο δικαστής και οι δικαστικές συνθέσεις²⁹ (αλλά και οι δικαστικοί υπάλληλοι) με ένα επιπλέον στάδιο δικαστικής κρίσης, επιβραδύνοντας το έργο τους. Σε αυτό το συμπέρασμα οδηγεί και η πρόβλεψη του άρθρου 237 ΚΠολΔ περί διάταξης³⁰ μη υποκείμενης σε ένδικα μέσα και βοηθήματα, αφού με το προϋφιστάμενο καθεστώς (δίχως μάλιστα τις νέο- θεσπισθείσες και κατάτι ασφυκτικές για τους δικαστές προθεσμίες) κάθε άλλο παρά σπάνιο φαινόμενο συνιστούσε η ανατροπή της πρωτοδίκης απόρριψης λόγω αοριστίας στο δεύτερο βαθμό.

Σκέψεις και Συμπεράσματα

Η επιτάχυνση της δικαιοσύνης δια της τεθλασμένης, έως τώρα δεν έχει καρποφορήσει, ούτε προβλέπεται να συμβεί κάτι τέτοιο μελλοντικά. Υφίστανται ωστόσο δύο *απλ(οικ)ά, δραστικά* μέσα να επιτευχθεί αυτός ο στόχος: είτε αυξάνοντας το προσωπικό των δικαστηρίων είτε καθιστώντας τη δικαιοσύνη πιο «ακριβή» για τον πολίτη. Αμφότερες λύσεις συνοδεύονται από σοβαρό πολιτικό κόστος.

Η αύξηση του αριθμού των Δικαστών, πάγιο αίτημα της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων³¹ και η κατανομή τους σύμφωνα με τις ανάγκες κάθε Δικαστηρίου, όπως αυτές καθορίζονται από τον όγκο των εισερχομένων ανά έτος υποθέσεων, οπωσδήποτε θα ανακουφίσει το δικαστικό μηχανισμό και θα επιταχύνει την απονομή της Δικαιοσύνης, χωρίς εκπτώσεις στην ποιότητα των αποφάσεων. Το προφανές και δυσεπίλυτο πρόβλημα εδώ είναι αυτό της επιβάρυνσης των δημοσίων δαπανών με (ως έδει) υψηλούς μισθούς και συντάξεις ισοβίων δημοσίων λειτουργών. Αποτελεσματικότερη λύση ίσως θα ήταν η ενίσχυση των δικαστηρίων με ικανό αριθμό δικαστικών υπαλλήλων, η οποία σε συνδυασμό με τον νεοεισαχθέντα θεσμό των επίκουρων δικαστών (εάν αξιοποιηθεί σωστά και πλήρως)³² θα αποτελέσει μια απάντηση στις προκλήσεις της εμπροσθοβαρούς δίκης, χωρίς ωστόσο να επιλύει παντελώς το πρόβλημα της δημοσιονομικής επιβάρυνσης.

Επέμβαση -και μάλιστα δραστική- μπορεί να γίνει και στο ύψος της γενικότερης δικαστικής δαπάνης³³. Πέραν από τα διάφορα παράβολα (τα οποία κατ' είδος έχουν αυξηθεί την τελευταία δεκαετία), μια αλλαγή στις ελάχιστες αμοιβές που προβλέπονται στον Κώδικα περί Δικηγόρων θα καθιστούσε «ακριβό σπορ» την από ελευθεριότητα προσφυγή στη δικαιοσύνη. Δεν αναφερόμαστε εδώ στην από καιρού

²⁹ Σημειωτέον ότι η σχετική διάταξη για τα Πολυμελή Πρωτοδικεία είναι προβληματική, τουλάχιστον ως προς τη διατύπωση της, καθώς το λεκτικό της εναποθέτει τη σχετική κρίση σε άτομο και όχι σε συλλογικό σχηματισμό.

³⁰ αναιτιολόγητης μάλιστα, πρβλ αρθ. 93 ΤοΣ.

³¹ Βλ. ΕΝΔΕ (2025)

³² Βλ. και Sanders & Holvast (2020).

³³ Ελλείπει σύγχρονη συγκριτική μελέτη επί του θέματος, που να συμπεριλαμβάνει πλήρως στα εξεταζόμενα ζητήματα και αυτό της δικηγορικής αμοιβής. Αξιολογή έρευνα είναι αυτή των Demolin, Brulard, Barthelemy (2007), όπου η Ελλάδα παρουσίασε συγκριτικά χαμηλά επίπεδα διαδικαστικών εξόδων. Ενδεικτικό είναι ότι χώρες με υψηλά τέτοια έξοδα (και, κατά περίπτωση, πολλαπλάσιες των ελληνικών δικηγορικές αμοιβές) όπως η Αυστρία, η Δανία, η Ολλανδία και η Φινλανδία, παρουσιάζουν παραδοσιακά από τους χαμηλότερους αριθμούς εισαγομένων στα δικαστήρια υποθέσεων ανά έτος. Βέβαια, για την εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος, θα πρέπει να ληφθούν και άλλοι παράγοντες υπόψιν, όπως οι διαφορές στο κατά κεφαλήν εισόδημα κ.ά.

απαιτούμενη προσαρμογή των ελάχιστων αυτών αμοιβών στις τιμαριθμικές διακυμάνσεις, αλλά σε κάτι πολύ δραστικότερο: σε ενδεχόμενο διπλασιασμό ή ακόμη και τριπλασιασμό αυτών. Το προφανές πρόβλημα με αυτή την επιλογή είναι ότι θα συμπαράσχει και υποθέσεις που άγονται ενώπιον δικαστηρίων καλή τη πίστη και έχουν αντικείμενο και, το σημαντικότερο, θα δημιουργηθεί ζήτημα πρόσβασης στη δικαιοσύνη.³⁴ Θα συνιστά επίσης μια, ακραία θα λέγαμε, περίπτωση κρατικού παρεμβατισμού, η οποία θα ανατρέψει τις ελεύθερα διαμορφωμένες τιμές της αγοράς (μείζονες, στις περισσότερες των περιπτώσεων κατά πολύ, των προβλεπόμενων ελάχιστων αμοιβών) και εκ των πραγμάτων θα καθορίσει όχι τις ελάχιστες, αλλά τις καταβλητέες αμοιβές.

Οι δύο αυτές λύσεις (οι οποίες, σε διαφορετικούς βαθμούς, θα μπορούσαν, βεβαίως, να λειτουργήσουν και συνδυαστικά) μπορεί μεν να συνεπάγονται -έμμεσα και άμεσα- οικονομική επιβάρυνση του πολίτη, καθώς και το ανάλογο πολιτικό κόστος για όποια κοινοβουλευτική πλειοψηφία τις υλοποιήσει, ωστόσο δε τα κόστη αυτά μπορούν και πρέπει να σταθμιστούν με τη ζημία που επιφέρει στην εθνική οικονομία η βραδεία απονομή δικαιοσύνης.³⁵

Σε κάθε περίπτωση, πέραν από τις εξετασθείσες, τροποποιήσεις των δικονομικών κωδίκων μπορούν να μειώσουν το φόρτο εργασίας της δικαστικής εξουσίας μόνον ελαφρώς. Πράγματι, ορισμένες τροποποιήσεις στον κώδικα πολιτικής δικονομίας είναι ήδη προς τη σωστή κατεύθυνση, αναθέτοντας στους δικηγόρους «δικαστική»³⁶ ύλη που αρμόζει περισσότερο σε αυτούς και απαλλάσσοντας έτσι τη δικαστική εξουσία³⁷ από αυτό το βάρος.³⁸ Σίγουρα, μπορούν να γίνουν περισσότερα προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς υφίσταται ακόμα πληθώρα διαδικαστικών διοικητικών πράξεων, που χωρίς προφανή λόγο ή αιτία διέρχονται της δικαστικής οδού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κατά τη γνώμη του γράφοντος είναι η αλλαγή ονόματος. Ενώ η αλλαγή επωνύμου προϋποθέτει τη διοικητική διαδικασία υποβολής αίτησης στον δήμαρχο, η αλλαγή ονόματος, κάτι το ήσσον όσον αφορά το σκοπό ταυτοποίησης των φυσικών προσώπων, αποτελεί αντικείμενο της εκουσίας δικαιοδοσίας.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε, ωστόσο, ότι οι αλλεπάλληλες ριζικές επεμβάσεις σε μεγάλα τμήματα των δικονομικών κωδίκων (τρεις στον αριθμό εντός δεκαετίας) συνιστούν και εξόφθαλμο πρόβλημα νομοτεχνικής. Είναι κοινός τόπος ότι η φύση και ο χαρακτήρας των νομικών κωδίκων είναι συνυφασμένοι με τις έννοιες του γενικού, του σταθερού και του εύληπτου.³⁹ Αποτελούν άλλωστε και τα κύρια διακριτικά σημεία των έννομων τάξεων που συλλήβδην κατά τη διδαχή του συγκριτικού δικαίου εντάσσουμε σε αυτό που ονομάζουμε «ηπειρωτικό δίκαιο».⁴⁰

³⁴Βλ. και Tilburg Institute for Interdisciplinary Studies of Civil Law and Conflict Resolution Systems (2009).

³⁵Βλ. και Chemin (2009), Djankov κ.ά. (2003), Djankov κ.ά. (2008).

³⁶Όπως είναι, λόγου χάρη, οι εξαλείψεις προσημειώσεων, βλ. Ν 5095/2024. Πρέπει ωστόσο εδώ να σημειωθεί ότι έχουν διατυπωθεί αμφιβολίες σχετικά με την ανάθεση σε δικηγόρους της έκδοσης κληρονομητηρίων.

³⁷Όχι όμως και το διοικητικό προσωπικό των δικαστηρίων...

³⁸Με ορατά ήδη αποτελέσματα.

³⁹Χαρακτηριστικό είναι ότι στη κοινή συνείδηση των πολιτών (μη νομικών) είναι ασαφές εάν υφίστανται ακόμα ειρηνοδικεία (χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι σε πολλά εξ αυτών, καίτοι «αναβαθμίστηκαν» σε πρωτοδικεία, υφίστανται ακόμα - κατά το χρόνο σύνταξης του κειμένου- επιγραφές «ειρηνοδικείο», όπως σε αυτό του Αμαρουσίου...).

⁴⁰Βλ. ενδεικτικά, David & Brierley (1978).

Βιβλιογραφία

- Akerlof, G. (1970). The market for 'lemons': quality uncertainty and the market mechanism. *Quarterly Journal of Economics* 84: 488-500.
- Βερβεσός, Δ. (2024, 12 Σεπτεμβρίου). Βερβεσός για νέο Δικαστικό Χάρτη: «Πρόκειται για την 35η – 36η λανθασμένη προσπάθεια στη λεγόμενη επιτάχυνση απονομής της Δικαιοσύνης». <https://www.dikastiko.gr/eidhsh/oi-dikigoro-i-syzitoyn-gia-to-neo-dikastiko-charti-poia-einai-ta-provlimatika-simeia-kleidi-gia-tin-efarmogi-toy-deite-live/>.
- Cahn, A. (2010). Vorstandsvergütung als Gegenstand rechtlicher Regelung' i. In Stefan Grundmann, Brigitte Haar, Hanno Merkt, Peter O Mülbert, Marina Wellenhofer, Harald Baum, Jan von Hein, Thomas von Hippel, Katharina Pistor, Markus Roth and Heike Schweitzer (eds.), *Festschrift für Klaus J. Hopt zum 70. Geburtstag am 24. August 2010: Unternehmen, Markt und Verantwortung* (452 επ.) Walter de Gruyter.
- Chemin, M. (2009). Do Judiciaries Matter for Development? Evidence from India. *Journal of Comparative Economics* 37(2): 230-250.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2023) 309.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2025) 375.
- David, R., Brierley, J. E. C. (1978). *Major Legal Systems in the World Today: An Introduction to the Comparative Study of Law*. Simon & Schuster.
- Demolin, Brulard, Barthelemy (2007) *Study on the Transparency of costs of civil judicial proceedings in the European Union*. European Commission
- Djankov, S., Hart, O., McLiesh, C., Shleifer, A. (2008). Debt Enforcement around the World. *Journal of Political Economy* 116(6): 1105-1149.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. (2003). Courts. *The Quarterly Journal of Economics* 118(2): 453-517.
- Δ.Σ.Α. (2024, 5 Ιουλίου). Δελτίο τύπου 05/07/2024. <https://www.dsa.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85/%CE%B4%CE%B7%CE%BB%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85>.
- ΕΝΔΕ (2025, 8 Ιουλίου). Παρατηρήσεις της ΕΝΔΕ στο υπό διαβούλευση νομοσχέδιο για τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. <https://daily.nb.org/nomothesia-nomologia/nomothesia/paratiriseis-tis-ende-sto-ypod-diavoulefsi-nomoschedio-gia-ton-kodika-politikis-dikonomia>.
- Ζουριδάκης, Γ. (2021). *Shareholder Protection Reconsidered: Derivative Action in the UK, Germany and Greece*. Routledge.
- Kalss, S. (2009). Shareholder Suits: Common Problems, Different Solutions and First Steps towards a Possible Harmonisation by Means of a European Model Code. *ECFR* 6: 324-347.
- Κλάππας, Η. (2024, 30 Απριλίου). Δήλωση Προέδρου ΔΣΠ Ηλία Κλάππα για τα αποτελέσματα του δικηγορικού δημοψηφίσματος στον Πειραιά. <https://www.dspeiraia.gr/listing.asp?p=7&d=%CE%9D%CE%AD%CE%B1%20&%20%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82>.
- O'Donoghue, T., Rabin, M. (2015). Present Bias: Lessons Learned and to Be Learned. *American Economic Review* 105(5): 273-279.
- ΟΔΥΕ (2023, 6 Φεβρουαρίου). Η «ηχηρή» απάντηση του Υπουργού Δικαιοσύνης στα 3.000 κενά Δικαστικών Υπαλλήλων, με την προκήρυξη 73 θέσεων Υπαλλήλων του κλάδου ΠΕ Τεκμηρίωσης και Επικουρίας Δικαστικού έργου. [ΑΠ5/2023] <https://odye.gr/%ce%b7-%ce%b7%cf%87%ce%b7%cf%81%ce%ae-%ce%b1%cf%80%ce%ac%ce%bd%cf%84%>

- ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%ce%bf%cf%85-%cf%85%cf%80%ce%bf%cf%85%
%cf%81%ce%b3%ce%bf%cf%8d-%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%b1%ce%b9/.
- ΟΔΥΕ (2024, 18 Απριλίου). *Θέσεις ΟΔΥΕ*. <https://odye.gr/upomnima/>.
- Ολομέλεια Δικηγορικών Συλλόγων (2024, 20 Απριλίου). *Δελτίο τύπου απόφασης 20/4/2024*. <https://www.dsa.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85/%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%86%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1%CF%82?page=0%2C0%2C0%2C0%2C0%2C3>.
- Paul, C. (2010). Derivative Actions under English and German Corporate Law: Shareholder Participation between the Tension Filled Areas of Corporate Governance and Malicious Shareholder Interference. *ECFR* 7(1): 81-115.
- Πισσαρίδης, Χ., Βαγιανός, Δ., Βέττας, Ν., Μεγίρη, Κ. (2020). *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία*. https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/growth_plan_2020-11-23_1021.pdf.
- Ράικος, Δ. (2013). Οικονομική ανάπτυξη και δικαστική ανεξαρτησία. *ΔιΔικ* 25, 26.
- Σεβαστίδης, Χ., Σεβαστίδης, Χ., Μποροδήμος, Π., Τσέφρας, Μ., Ασπρογέρακας, Ι., Κώστα, Ε. (2023, 17 Οκτωβρίου). *Το σχέδιο για ενοποίηση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας- Μία συνολική κριτική και οι θέσεις μας*. <https://ende.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B2%CE%B1%CE%B8/>.
- Sanders, A., Holvast, N. (2020). Empirical Studies on the Role and Influence of Judicial Assistants and Tribunal Secretaries Editorial. *International Journal for Court Administration* 11(3).
- Στενιώτη, Μ. (2024, 12 Ιανουαρίου). *Αίτημα προς τον υπουργό και τον υφυπουργό δικαιοσύνης περί μη κατάργησης των ειρηνοδικείων – προτάσεις αναμόρφωσης και εύρυθμης λειτουργίας αυτών*. https://dikastis.blogspot.com/2024/01/blog-post_59.html.
- Sunstein, C. R. (Ed.) (2000). *Behavioral Law and Economics*. Cambridge University Press.
- Tilburg Institute for Interdisciplinary Studies of Civil Law and Conflict Resolution Systems (Ed.) (2009). *A Handbook of Measuring the Cost and Quality of Paths to Justice*. Maklu.
- Τσάκνη, Γ., Πλεύρη, Α., Σταματοπούλος, Σ. (2025). Η διοίκηση της δικαιοσύνης κατά τον νέο δικαστικό χάρτη. *Νομικό Βήμα* 73: 321-340.
- Tversky, A., Kahneman, D. (1992). Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty* 5(4): 297-323.
- Vig, K., Gautam, R. (Eds.) (2022). *ADR Strategies: Navigating Conflict Resolution in the Modern Legal World*. Inkbound P.

The “Codification” of the Acceleration of Justice and its (Un)Followability Thoughts on Laws L 5108/2024 and L 5221/2025

Georgios Zouridakis
Research Fellow, Athens Institute

For a decade already, Greek lawyers have been experiencing amendments in (all kinds) of procedural law, in a frequency and magnitude that many of them cannot probably handle; the vast majority of such amendments being passed in the name of efficiency. Undoubtedly, Greek justice has for long been notoriously slow, being consistently ranked in the last places in the EU. But did those experiments (or any of them) produce any results? In the face of yet another amendment of the Civil Process Code, this paper takes a critical view on such initiatives, inquiring whether they (even attempt to) address the root(s) of the problem.

Keywords: *Greek justice, civil procedure, amendments, judicial system*

